

## YTTRANDE

Datum  
2026-10-06

Dnr  
R 43-2026

1 (4)

Justitieombudsmannen  
Katarina Pålsson

Justitiedepartementet  
ju.remissvar@regeringskansliet.se  
ju.L5@regeringskansliet.se

### Yttrande över delbetänkandet Mer flexibla regler om verkställighet av häktning och fängelsestraff (SOU 2026:30)

---

(Ju2026/01198)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet. Med hänsyn till de aspekter som JO särskilt ska beakta har jag valt att begränsa yttrandet till de delar av betänkandet som mer uttryckligen tar sikte på enskildas fri- och rättigheter.

#### Principiella utgångspunkter

Under senare år har ett stort antal reformer genomförts på straffrättens område utan att konsekvenserna för Kriminalvårdens verksamhet analyserats eller beaktats tillräckligt. Som utredningen redogjort för har författningsändringarna påverkat inflödet av intagna till häkten och anstalter. Det huvudsakliga skälet till de nu lämnade förslagen är att myndigheten till följd av den förändrade kriminalpolitiken inte i alla delar förmår att efterleva gällande lagstiftning. Enligt min mening är det inte ett bärande skäl för att utarma regleringen och genomföra försämringar för de frihetsberövade. Kriminalvården måste i stället ges förutsättningar att komma till rätta med den rådande beläggningssituationen.

Flera av förslagen i betänkandet bygger på resonemang och allmänt hållna uttryck om att ett förhållande ska bestå ”tillfälligt” eller ”inte längre än nödvändigt”, utan att det i författningstext anges några tidsgränser eller närmare kriterier för när åtgärderna får användas. En sådan lagstiftningsteknik, med i det närmaste innehållslösa bestämmelser, är ur ett rättssäkerhetsperspektiv inte acceptabel. Om förslagen genomförs skulle detta i praktiken dessutom innebära att centrala avvägningar om frihetsberövades rättigheter helt överlämnas till Kriminalvården. Det är inte godtagbart.

#### Avsnitt 7.3 – Rätten till enrum enligt häkteslagen avskaffas

Att häktade som utgångspunkt har rätt att vara placerade i enrum har varit en lagstadgad princip i svensk rätt sedan 1950-talet. Principen torde ha gällt långt längre än så för verksamheter med frihetsberövade och har goda skäl för sig. JO har återkommande behandlat frågan om dubbelbeläggning och framhållit de

problem som kan uppstå när intagna tvingas dela ett begränsat utrymme, i form av bl.a. brist på egentid, stress och otrygghet (se exempelvis Opcat-rapporten Dubbelbeläggningens konsekvenser för intagna i häkte, dnr O 14-2024). Även Europarådets kommitté mot tortyr, CPT, har under lång tid understrukt att häktade som utgångspunkt bör placeras i enrum samt att brist på personligt utrymme och integritet innebär särskilda risker för intagna (se bl.a. CPT/inf [2022] 5-part, och CPT/inf [2017] 5-part).

Enligt min mening krävs det starka skäl för att avskaffa enrumsregeln, men några sådana skäl har inte utredningen presenterat. Jag har i detta avseende samma synpunkter som universitetslektorn Mikael Ruotsi, en av utredningens experter, fört fram i sitt särskilda yttrande. Att Kriminalvården i dagsläget saknar kapacitet att efterleva regleringen är, som jag redan varit inne på, inte ett hållbart argument. Jag noterar därtill att utredningen bedömer att ett avskaffande av huvudregeln om enrum inte ens skulle leda till någon nämnvärd ökning av antalet häktesplatser, i vart fall inte i ett kort perspektiv. Mot den här bakgrunden avstyrker jag förslaget att avskaffa rätten till placering i enrum enligt bestämmelsen i 2 kap. 1 § häkteslagen.

Vidare ifrågasätter jag det föreslagna tillägget i 2 § förordningen om utformningen av häkten och polisarrester. Kravet att rum för flera intagna ska vara ”anpassat för det ändamålet” är alltför oprecist. Det bör åtminstone fastställas minimikrav på rummens storlek. CPT har angett som standard att en cell där två intagna placeras bör ha en golvyta på minst tio kvadratmeter, exklusive sanitetsutrymme (se CPT/Inf [2015] 44). Jag har anslutit mig till den rekommendationen (se den nyss nämnda rapporten och bl.a. JO 2021/22 s. 261, dnr O 19-2019).

### Avsnitt 8.3 – Det införs en lagreglerad möjlighet att tillfälligt placera häktade i polisarrest

I betänkandet redovisas de betydande skillnader som finns mellan polisarrest och häkte. Arrestlokaler är avsedda för kortvariga placeringar och har betydligt sämre förutsättningar att tillgodose häktades behov av bl.a. aktiviteter, gemenskap, sjukvård och fysisk aktivitet.

Jag har vid flera tillfällen närmare granskat situationen för häktade personer som tvingats stanna kvar i eller förs tillbaka till polisarrester eftersom de inte har kunnat beredas plats i häkte. Vidare har jag uttalat mig om förhållanden och konsekvenser med anledning av att Kriminalvården ansvarar för driften av vissa polisarrester. Denna typ av arrangemang medför att häktade intagna kan komma att placeras i arrestceller. Slutligen har jag ifrågasatt att Kriminalvården bedriver häktesverksamhet i gamla arrestlokaler. (Se bl.a. JO 2021/22 s. 261, protokollet över min inspektion av häktet Karlstad i november 2021, dnr O 34-2021, och JO 2023 s. 137, dnr 4989-2020.)

Under 2024 genomförde JO en serie oanmälda inspektioner av fyra polisarrester som tagit emot häktade som inte fått plats hos Kriminalvården. I det efterföljande

beslutet konstaterades att inspektionerna sammantaget visat att de häktade där behövde vistas ensamma i sina celler under större delar av dygnet, med bristfälliga fysiska förhållanden och utan meningsfulla aktiviteter. Därutöver var tillgången till hälso- och sjukvård sämre än i ett häkte. Förhållandena bedömdes sammantaget som helt oacceptabla och det fanns enligt JO en risk för omänsklig eller förnedrande behandling. (Se protokollet över inspektionen av arresten Eskilstuna i december 2024, dnr O 34-2024.)

Att häktade på grund av beläggningssituationen inom Kriminalvården har hållits i polisarrester utan stöd i lag är givetvis helt förkastligt. Som jag har varit inne på inledningsvis kan det dock inte anses vara en godtagbar lösning att införa en lagstadgad möjlighet till placeringar som riskerar att medföra en sämre eller t.o.m. omänsklig eller förnedrande behandling av intagna. Jag avstyrker förslaget. Om den föreslagna bestämmelsen trots allt införs bör det i lagtext uppställas ett krav på *synnerliga* skäl för en arrestplacering och därtill finnas en absolut tidsgräns för hur länge en sådan placering får pågå.

#### Avsnitt 9.4 – Ändrade frister för verkställighet av fängelsestraff i häkte

Jag har vid flera tillfällen utrett Kriminalvårdens möjligheter att upprätthålla tidsfristerna för överföring av intagna från häkte till anstalt och redogjort för nackdelarna med att personer med verkställbara fängelsestraff blir kvar i häkte. Som utredningen konstaterar finns det i anstalter helt andra förutsättningar än i häkten att tillgodose intagnas rättigheter och behov när det gäller bl.a. sysselsättning, rehabilitering, programverksamhet och kontakter med omvärlden. I sammanhanget finns det också anledning att lyfta fram det faktum att flertalet av dem som tvingas verkställa en del av sitt fängelsestraff i häkte blir föremål för isolering, många anses långvarigt isolerade. Utredningen problematiserar inte kring detta eller hur Kriminalvårdens centrala uppgift att bedriva återfallsförebyggande arbete ska upprätthållas vid den föreslagna förändringen. I ett beslut denna dag redovisar jag min senaste granskning av dessa frågor. I beslutet framhåller jag att Kriminalvårdens uppdrag är att bedriva en ambitiös kriminalvård som ska förena humanitet med högt ställda krav på säkerhet och effektivitet. Att en dömd person inte överförs till anstalt inom rimlig tid utan i stället blir kvar i häkte, motverkar denna ambitiösa kriminalvård. (Se beslut i ärendet dnr 11696-2025.)

Den grundläggande utgångspunkten måste även fortsatt vara att dessa frihetsberövade personer skyndsamt förs över till anstalt. Det är i och för sig också utredningens uppfattning. Trots det föreslås att tidsfristerna i strafftidslagen för överföring till anstalt – som infördes så sent som 2019 – helt ska tas bort. Detta med hänvisning till att Kriminalvården i dagsläget ändå inte förmår att efterleva dem. Det förhållandet att detta kan medföra ett trovärdighetsproblem för myndigheten utgör inte någon legitim grund för förslaget. Som utredningen själv är inne på är i stället de skäl som låg bakom införandet av tidsfristerna alltså aktuella. Enligt min mening är det inte acceptabelt att lagregler som är motiverade av legalitets- och rättssäkerhetsskäl och som är av avgörande betydelse för

frihetsberövade personer avskaffas för att en förändrad kriminalpolitik gör att de inte kan upprätthållas.

Jag avstyrker följaktligen förslaget även i denna del, vilket likaså omfattar fängelselagen. Om det likväl bedöms absolut nödvändigt anser jag, till skillnad från utredningen, att det under alla förhållanden framstår som ett bättre alternativ att införa en begränsad förlängning av fristerna än att helt ta bort dem. Det är självklart att fristerna ska anges i författning.

Yttrandet har beslutats av JO Katarina Pålsson. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Seniora rättssakkunniga Mattias Karlsson samt rättssakkunniga Emma Söderberg Majanen har föredragit ärendet och byråchefen Catrine Björkman har deltagit i beredningen.